

Rapport da lavur 1984 : (sincronisà cun il program da lavur 1984)

Autor(en): [s.n.]

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **98 (1985)**

PDF erstellt am: **11.09.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-235029>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

5. *Post da translaziuns*

Coordinaziun: Rita Uffer, Cuira/Savognin
Collavuraturas: Emilia Alig-Schaniel, Domat/Vrin (parzialmain)
Ladina Parli, Turitg/San Murezzan (parzialmain)
Annalis Schaniel, Alvaschagn/Tinizong
(parzialmain)

6. *Post da teater*

Responsabel: Gian Gianotti, Cuira/Sent (parzialmain)
Collavuratur: Annamieke Buob, La Punt-Chamues-ch
(parzialmain)
Marco Gieriet, Domat (parzialmain)

7. *Scolina rumantscha a Cuira*

Mussadras: Annatina Campell, Cuira/Cinuos-chel
Dorina Item, Cuira/Flem
Transport: Heinrich Bär, Cuira (parzialmain)

8. *Collavuraturas regiunals (a partir 1-9-1984)*

Romania: Carli Scherrer, Trun
Uniun dals Grischs: Jacques Guidon, Zernez
Renania: Bartolomeo Tscharner
Uniung Rumantscha
da Surmeir: Reto Capeder, Savognin

Rapport da lavur 1984

(Sincronisà cun il program da lavur 1984)

La suprastanza ha salvà 20 sedutas cun 197 tractandas. Il cussegl è sa radunà per las 2 sedutas ordinarias. Cun ils parsuras da las uniuns regiunalas han gì lieu pliras discussiuns.

1. Uniuns affiliadas / Collavuratur regionalas

1984 han las societads affiliadas retschavì per l'emprima giada las contribuziuns augmentadas tenor l'istanza a la Confederaziun dal 1980. Davart l'impundament da quests meds mira ils rapports da las singulas uniuns. Per acziuns spezialas ha be la URS dumandà in sustegn per ina derasaziun da la PdS (Pagina da Surmeir) en l'entira Val d'Alvra. Cun l'entschatta da settember èn ils collavuratur regionalas entrads en uffizi. Durant in'emna (3-7 settember) èn els vegnids introducids en lur lavur cun referats da persunas cumpetentas per l'organisaziun, il teater, la scolaziun da creschids, il barat da classas, l'animaziun culturala. Per part han era ils presidents da las uniuns regionalas prendì part a questas discussiuns. Ils rapports cun ils collavuratur regionalas han lieu per regla ina giada il mais per discutir plans e resultats da lur lavur e per il barat d'opiniuns (cf. rapport collavuratur regionalas). Per ina istanza a la Regenza davart l'adiever dals meds federalas en ils mauns dal chantun han las uniuns regionalas e la Societad retorumantscha inoltrà dumondas a la LR!

2. Scolaziun e furnaziun

2.1 Scolinas

Ils 31-3-1984 ha la LR – ensemen cun la Centrala chantunala da dunnas – clamà ils purtaders da scolinas per ina dieta davart l'organisaziun da la scolina (reglaments da servetsch, reglaments da scolina, materialias da lavur, cussegliaziun e. a.). Quella dieta, averta per tuts trais linguatgs grischuns, è stada frequentada da passa 150 persunas.

La suprastanza ha elavurà directivas per la cussegliaziun dal linguatg en scolina. En las quatter regiuns rumantschas vegnan engaschadas en il decurs dal 1985 cussegliastras per lavur temporara e punctuala en las scolinas. – Cun la nova lescha chantunala da scolina crodan era las contribuziuns regularas per las scolinas en las regiuns. Ils meds vegnan investids da nov per la preparaziun da materialias da lavur, per las cussegliastras e per sustegns spezialas a scolinas al cunfin da linguatg. – Per la scolaziun supplementara da las mussadras collavura la LR cun la CMR e cun il seminari da mussadras chantunal. – Per las scolinas en Chasa rumantscha cun funcziun da scolinas d'exercizi paja il chantun da nov ina contribuziun da 2 x 2 000.-- francs.

2.2 Scolas fundamentalas tudestgas

Ils meds d'instrucziun «Rumantsch en scola» èn per part ussa er avant maun en surmiran e puter. Els han bun esit en las scolas davent da Glion fin a Cuira. – Cun exponents dad Alvagni, cun il cussegl da scola da Razèn, cun ina grupp d'acziun da Domat, cun scolasts a Cuira ed exponents da Bravuogn è la situaziun dal rumantsch en las scolas da quellas vischnancas vegnida discutada e novas pussaivladads èn vegnidas tschertgadas. La LR vul s'engaschar per quels e sumegliants lieus per in tip da scola biling. A Cuira han 108 scolars frequentà en 13 gruppas l'instrucziun facultativa da rumantsch.

2.3 Scolas fundamentalas rumantschas

Il chantun ha acceptà da la LR l'impuls per la preparaziun ed ediziun d'ina «Grammatica romontscha sursilvana» ed ha surdà las incumbensas. La revisiun da las «Normas surmiranas» è terminada. La LR dumonda il chantun Grischun da surprender ed edir quest manual per las scolas surmiranas. – Concernent il barat da classas tranter las regiuns rumantschas ha la LR elavurà ensemen cun il Post svizzer per il barat da classas las directivas necessarias. Il collavuratur Reto Capeder ha l'incumbensa speziala da perseguitar questa dumonda ed instradar barats. La LR ha concedì in sustegn per in barat dal Preseminari ladin cun ina scola cumparegliabla ad Ortisei (Val Gardeina).

2.4 Scolas professiunalas

Il postulat da la LR per in «obligatori miaivel» ha gì success en las scolas professiunalas da Samedan, nua ch'il rumantsch ha ussa ina posiziun reglada. A Cuira sa preschentan difficultads cun la furmaziun da classas rumantschas, tuttina frequentan era a Cuira passa 100 scolars in'ura da rumantsch en pliras classas. – Ensemen cun l'entruidament da professiun en Surselva èn vegnidas realisadas cassetas rumantschas per la preschentaziun da professiuns. – Cun il Plantahof han gì lieu discussiuns per instituziunalisar l'instrucziun da rumantsch al Plantahof. Il directur dal Plantahof ha preschentà l'idea dad incumbensar in magister

che s'occupescha regularmain cun la dumonda dal rumantsch a la scola Plantahof en in senn pli vast.

2.5 Scolas medias e scolas autas

Gion Deplazes ha surdà a la LR ina emprima part da l'istorgia da la litteratura rumantscha per scolas medias. Quella è vegnida preschentada a chaschun da la dieta dals magisters da rumantsch en scolas medias a Samedan. Suenter ina consultaziun dals magisters vegnan las parts da decleraziun da questa istorgia da litteratura transladas per ina fasa d'emprova en rumantsch grischun, ils texts originals restan dentant en lur furma idiomatica. – En cunvegna cun ils magisters da scola media ed il center svizzer per la perfecziun dals scolasts da scola media a Lucerna surdat la LR a la conferenza dals scolasts l'organisaziun da la dieta annuala da quels magisters, organisada dapi il 1980 directamain da la LR. – Las demarschas da la LR dals davos onns tar las instanzas cumpetentas per rinforzar la posiziun dal rumantsch a las universitads porta success: A la scola politecnica a Turitg vegn installà ina mesa professura da rumantsch ensemen cun l'universitad da Turitg. L'universitad da Fribourg engascha in assistent stabel per la retoromanistica; a la scola auta da Son Gagl vegnan offeridas lecziuns en rumantsch. – Il seminari chantunal da magisters ha incumbensà ina cumissiun da sclerir las pussaivladads per l'instrucziun da rumantsch per na-rumantschs sco rom d'instrucziun obligatori da la 1.–3. classa.

2.6 Scolaziun da creschids

L'organisaziun da la scolaziun da creschids en las regiuns duess vegnir sistematisada. La LR è daventada commembra da l'Associaziun svizra per scolas autas popularas. A basa dals concepts da quella associaziun ed en collavuraziun cun las uniuns regionalas e lur collavuratur prepara la LR in concept per la scolaziun da creschids en las regiuns. Previsa fiss la realisaziun da secziuns da l'Associaziun svizra per scolas autas popularas en las regiuns rumantschas. L'onni da rapport ha la LR sustegnì ils curs organisads autonomamain en las regiuns sco fin ussa e ha scuntrà quint cun il chantun Grischun a basa da la lescha chantunala da

scola da perfecziun. In da plirs curs organisà en Engiadina bassa n'ha per motivs dad unilateralitad betg pudì vegnir sustegnì.

2.7 Curs da perfecziunament en rumantsch

A Rueun, Riom e Zernez ha la LR organisà per chanzlists ed uffiziants rumantschs in mez di da lavur cun il tema: Rumantsch grischun. Las occurrenzas èn stadas frequentadas fitg bain. Da differenta vart vengnan pretendids curs spezials per chanzlists e funcziunaris cun la tematica «Correspondenza rumantscha» e terminologia administrativ-giuridica.

3. Assimilaziun

Curs d'assimilaziun da la Lia Rumantscha

en collavuraziun cun differentas instituziuns ed
autoritads communalas e regiunalas*

Alvaschagn	1 curs	9 participants
Baiva	1 curs	13 participants
Bever	3 curs	33 participants
Bravuogn	2 curs	17 participants
Breil	1 curs	7 participants
Danis	1 curs	4 participants
Domat-Ems	8 curs	68 participants
Flem	1 curs	7 participants
Glion	5 curs	38 participants
Lai	1 curs	14 participants
Lantsch	2 curs	11 participants
La Punt	5 curs	57 participants
Mulegns	2 curs	25 participants
Mustér	2 curs	15 participants
Puntraschigna	5 curs	49 participants
Razén	1 curs	14 participants
Rueras	2 curs	18 participants

Salouf	1 curs	7 participants
Samedan	7 curs	92 participants
Savognin	4 curs	44 participants
Sur	1 curs	11 participants
Schluein	1 curs	7 participants
San Murezzan	5 curs	59 participants
Trin	1 curs	5 participants
Trun	1 curs	7 participants
Tschierv	2 curs	25 participants
Vella	1 curs	14 participants
Zernez	2 curs	21 participants
Ziràn	2 curs	21 participants
Zuoz	2 curs	13 participants

Total	73 curs cun	725 participants
-------	-------------	------------------

Curs a Cuirà

Total	18 curs cun	175 participants
	11 curs sursilvans	
	2 curs ladins	
	1 curs surmiran e 4 curs RG	

* Singulas vischnancas ed organisaziuns organischeschan er curs en atgna reschia (p. ex. Laax, La Chesa Planta, Fundaziun Retoromana).

Il collavuratur regional gidan a rinforzar las stentas per ils curs d'assimilaziun. En gruppas pitschnas èn era vegnids realisads curs da rumantsch per mammas da linguatg tudestg. La rait da curs po be vegnir mantegnida cun il sustegn da las vischnancas rumantschas per l'organisaziun che mettan a disposiziun gratuitamain las localitads da curs. Deplorablmain nun èsi reussì da motivar ils meds electronics rumantschs da realisar in curs da linguatg. Era la pressa rumantscha renda pitschna atenziun a questa dumonda. – Per l'organisaziun e realisaziun dals curs ha la suprastanza decidì il sequent nov regulativ.

Regulativ per ils curs d'assimilaziun/integraziun linguistica

1. *L'organisaziun* succeda directamain tras la LR u tras ils collavuratur regiunals, tras uniuns regionalas, vischnancas, autras uniuns.
2. La LR
 - procura per meds d'instrucziun
 - paja ils scolasts
 - incassa (sur ils organisatur, resp. scolasts) il daner da curs
3. In curs dura 8 fin max. 10 sairas a duas uras (duas giadas 45 minutas).
4. Il daner da curs munta
 - per il territori rumantsch a fr. 5.-/saira (curs 8 sairas fr. 40.-, curs 10 sairas fr. 50.-);
 - per Cuira ed auters lieus ordaifer il territori rumantsch fr. 8.-/saira (curs 8 sairas fr. 64.-, curs 10 sairas fr. 80.-).
5. La paja dals scolasts munta a fr. 70.-/saira a duos uras, incl. preparaziuns. Viadis dal scolast na vegnan per regla betg indemnisads supplementarmain. Meds d'instrucziun (era copias etc.) paja il participant.
6. Il scolast rapporta davart il curs a la LR (lieu, termin, participants, lavur, meds d'instrucziun, pajaments) cun ils formulars respectivs.
7. Il curs en il territori po vegnir dà cun minimal 4 participants; quint per 8 sairas cun 4 participants:
 - daner da curs total fr. 160.-
 - paja scolasts fr. 560.-
 - deficit LR fr. 400.-quint per 10 sairas cun 4 participants:
 - daner da curs total fr. 200.-
 - paja scolasts fr. 700.-
 - deficit LR fr. 500.-

Il curs ordaifer il territori rumantsch, surtut en agglomeraziuns pli grondas sco Cuir, duess en princip purtar sasez, na dastga dentant en mintga cas betg chaschunar gronds deficits, q. v. d. per 8 sairas minimal 8 participants;

quint per 8 sairas cun 8 participants:

– daner da curs total	fr. 512.—
– paja scolasts	fr. 560.—
– deficit LR	fr. 48.—

In curs na duess en summa betg cumpigliar dapli che 12–15 participants.

8. Ils organisaturs u scolasts sa dattan fadia per la cuntinuitad dals curs.
9. Per cas speziels po il secretari en discussiun cun ils organisaturs, scolasts etc. decider excepziuns da questas normas.
10. Las expensas per ils curs vegnan budgetadas da la LR. Ils collavuraturs regiunals tegnan contact cun ils scolasts per ils curs d'assimilaziun en lur regiuns. Da temp en temp èn reuniuns inditgadas per discutir davart experientschas, meds d'instrucziun etc. Per talas reuniuns paja la LR spensas e viadis a norma da l'urden vertent.

4. Rumantsch Grischun

L'onn 1984 è stà sut l'ensaina d'in progress considerabel tant da la lavur scientifica sco da la lavur pratica vi dal rumantsch grischun. Il pais principal da la lavur scientifica han furmà l'elavuraziun e l'amplificaziun dal pledari rumantsch grischun–tudestg/tudestg–rumantsch grischun e da la grammatica elementara. In pass impurtant en questa lavur è segiramain vegnì fatg tras l'emprova reussida cun l'EED (elavuraziun electronica da datas) per la preparaziun dal pledari. Parallel a la lavur scientifica è dentant era vegnida prestada ina gronda lavur pratica. La dumonda creschenta da translaziuns en rumantsch grischun ha necessità ina estensiun dal post da traducziuns ed ha cun quai augmentà la lavur da correctura e d'excerpar. In ulteriur pensum è stà er quest onn la lavur publica. L'infurmaziun, surtut dals Rumantschs, è in punct fundamental da la lavur

dal post da rumantsch grischun. L'onn 1984 han gi lieu referats davart il project rumantsch grischun a Laax, Domat, Riom, Rueun, Zernez (ils trais ultims per las autoritads communalas e per ils chanzlists), Vella (Romania), Caira (Uniun da scripturs) ed a Puntraschigna (Conferenza da magisters d'Engiadin'ota). Curs da rumantsch grischun èn vegnids purschids a La Punt-Chamues-ch (scolaziun da creschids), Caira (differents curs), e Turitg (differents curs). L'avust (6-15/8/84) ha gi lieu il segund curs da rumantsch grischun d'ina emna a Mustér (120 participants) e dapi l'atun 1984 vegn fatg per emprova in curs da rumantsch grischun per interessentas da linguatg tudestg a la scola da dunnas a Caira. En connex cun quests curs èn vegnids elavurads meds d'instrucziun provisoris per emprender rumantsch grischun; ils meds per interessents da linguatg tudestg ordaifer il post da rumantsch grischun da Gieri Menzli en incumbensa speziala.

A chaschun da la radunanza dals 23-6-1984 a Falera è vegnida acceptada la sequenta decisiun concernent l'adiever dal rumantsch grischun:

- «1. Ils *idioms* scrits regionalis: puter, surmiran, sursilvan, sutsilvan e valader han il medem dretg concernent diever e tgira. Ils singuls idioms vegnan duvrads mintgamai per texts publics (cudeschs, stampats, etc.) adressads be a la regiun respectiva.
2. Il *rumantsch grischun* sco linguatg da punt e standard vegn duvrà per texts da tut gener che sa drizzan a l'entir territori rumantsch e per tuts cas, nua che sulettamain ina varianta vegn en dumonda.»

5. Servetsch da linguatg e documentaziun

Dapi l'entschatta d'october 1984 exista ina piazza cumplaina da filolog a la Lia rumantscha, ch'è dentant per il mument occupada mo a mez temp da maniera stabla, entant ch'ils meds previs per l'autra mesadad servan a cuvrir incumbensas spezialas currentas en quest champ en ed ordaifer la Lia Rumantscha. Las incumbensas principalas dal u dals filologs a la Lia Rumantscha èn la planisaziun e realisaziun dal program da neologissem e l'infurmaziun da linguatg a tuts interessents. Per pudair satisfar a questas incumbensas basegna il post da linguatg ina *documentaziun linguistica* uschè cumpletta sco pussaivel da tut

ils sforzs e las emprovas da terminologia fatgas fin ussa. La lavur preparatoria per questa documentaziun ha pudì vegnir cumenzada gia durant la stad passada sco incumbensa speziala. L'emprim èsi stà necessari da ponderar in sistem da rimnada, classificaziun e deposit che permetta da trair a niz il material existent davent da l'entschatta per il diever dal mintgadi, che pussibilitescha dentant er ulteriuras lavurs tematicas pli grondas. Questas preparativas han pudì vegnir terminadas per gronda part en il decurs da quest onn, e durant l'atun èn gia las emprimas lavurs d'excerptar vegnidas fatgas da differents students. Quellas ed il diever creschent da las materialias rimnadas per l'infurmaziun dad interessents han cumprovà tant l'impurtanza sco er la qualidad da las lavurs preparatorias, uschia ch'ins astga spetgar ils emprims resultats en furma da publicaziuns en il decurs da l'onn 1985.

6. Teater rumantsch

Il POST DA TEATER ha cun quest onn cuntanschì ina grondezza ed importanza remartgabra sin il champ dal sustegn e da l'infurmaziun dal teater popular rumantsch. Durant l'onn è vegnida introducida en la lavur dal POST DA TEATER dunna Annemieke Buob da La Punt. Ella ha sviluppa in grond interess ed activitad en la lavur da secretariat dal POST ed en il rom dal teater per e cun uffants.

Las singulas lavurs dal POST DA TEATER èn stadas:

Infurmaziun, biblioteca

La biblioteca è vegnida consultada fitg activamain (164 spediziuns cun ca. 1150 tocs teater), er grazia a la publicaziun da la glista nova dals tocs teater. Ca. 40 gruppas han giugà tocs lungs per ina saira entira, pli aut è il dumber da las producziuns accumpagnantas. 30 magisters han empustà tocs per il temp da Nadal. En la biblioteca èn vegnids integrads 82 titels novs, ella cumpiglia ussa ca. 900 titels.

Traducziuns

Gasetta da teater TEATER RUMANTSCH/ROMONTSCH:
Ils trais numers da quest onn (15, 16 e 17) han tractà las activitads e las pussaivladads d'activitads dal teater popular rumantsch, han preschentà ideas criticas sur d'in curs, referats sur da la pussaivladad dal gieù da Nadal, preschentà titels da tocs giugabels per Nadal e preschentà il success e la tematica dals differents tocs da la CONCURRENZA DA TOCS NOVS.

La gasetta da teater vegn tramessa a ca. 370 adressas, ils numers areguard la CONCURRENZA a passa 420 (er a tut ils scripturs).

Ils curs

- 21/22 da schaner a Chapella (S-chanf) DRAMATURGIA ED ELAVURAZIUN DA TOCS TEATER (ladin), G. G.
- 28/29 da schaner a Trun DRAMATURGIA ED ELAVURAZIUN DA TOCS TEATER (sursilvan), G. G.
- 26 d'october a Schlarigna CONTACT TRANTER MAGISTERS E POST DA TEATER, discussiun ed experientschas, giavischs, cun Annamieke Buob.
- 27/28 d'october a Samedan INTRODUCZIUN A «ILS FISIKERS» cun la gruppa da teater da Samedan, G. G.

Divers curs n'han betg pudì vegnir fatgs, pervia da la mancanza d'annunziats. Giavischads èn curs pratics e colliads cun ina lavur directa. Il champ è puspè pront per organisar in curs da SCOLA DA TEATER, cun scolaziun cumplexsiva. L'idea vegn realisada l'avust 85 a Riom.

Accompagnaments e visitas a provas cun discussiun

- Scuol	SUOT LA PANTOFLA	R: A. Parolini
- Andeer	AD ACLA	D: L. Hassler
- Sent	VITÜRIN MUNTATSCH	R: P. Gisep
- Samedan	FISIKERS	R: A. Lazzarini
- Vuorz	TSCHELLA VIA	R: F. Gabriel

Sairadas da contact

21-1: Chapella / 28-1: Trun / 3-3: Vuorz / 4-3: Rabius / 29-4: Rueras
(contact) / 1-5: Glion

Barat da represchentaziun

La grupp da teater da Tschier/Fuldera e Lü ha preschentà il toc MARDI GRASS, Labiche, a Donat. Ina resposta a questa visita n'è betg anc stada pussaivla.

Contacts speziels

- 18-1: cun la grupp da la camiunetta culturala (Kulturmobil)
- 23-1: cun ina delegaziun da la vischnanca da Savognin per dumondas da construcziun da la sala nova per teater
- 7-9: cun la PRO HELVETIA

Projects

Bravuogn ha sviluppà ina gronda activitad cun la grupp per il rumantsch. Diversas discussiuns durant tut l'onn han madirà l'idea da realisar in agen project da la vischnanca cun sia istorgia e situaziun linguistica. La tematica è vegnida surdada a Pol Clo Nicolay per elavurar ina proposta da text. Ina represchentaziun è previda il 86 u 87.

La Punt cun Sina Niggli ha giavischà in studi d'ina realisaziun dal toc ADAM DA CHAMUES-CH. Diversas reuniuns han sustegnì la furmaziun d'in comitè da lavur. La lavur ha ina furma concreta e vegn realisada.

Concurrenza da tocs novs rumantschs

Il POST DA TEATER da la LIA RUMANTSCHA ha scrit ora la fin da l'onn 1983 ina CONCURRENZA DA TOCS NOVS RU-

MANTSCHS. 14 auturs han chattà l'energia, il temp e la veglia da sa confruntar sin quest champ. Quai po vegnir valità sco grond success. Sa participats èn auturs cun blera rutina ed experientscha ed er auters ch'han vuli sa mesirar per l'emprima giada cun questa furma litterara. Per il POST DA TEATER da la LIA RUMANTSCHA è quai da gronda impurtanza sch'er persunas che n'han anc mai scrit ina furma drammatica demussan cun lur participaziun l'interess per la lavur cun il teater popular rumantsch.

Prendì part han las persunas sequentas:

Ulrich Caflisch	TSCHELLA VIA
Silvio Camenisch	IL FEGL PERDIU
Willy Decurtins	INA FAMIGLIA SPIR VARIAZIUNS
Ursicin G. G. Derungs	SIEMI DA MESA STAD
Conradin Giger	TSCHELS ONNS
Hubert Giger	IGL AUG DELL'AMERICA
Mario Jegher	IGLS DEMOCRATS DA TRANTER- SPONDAS
Bigna Montigel	LA SUMGLIENTSCHA DA LA VART SCHNESTRA
Jon Nuotclà	ÛN PITSCHEN IMPACH
Roc Poltera	IGL OM DA L'AVA
Madlaina Rauch-Stupan	L'INAUGURAZIUN DA L'ATELIER
Gion Peder Thöni	EN ANGHEL D'EN DRAC
Margaritta Uffer	LA FEGLIA DIGL DIAVEL
Roland Vincenz	EMBRIONO

9 premis èn vegnids pajads ora: l'emprim premi (4 000.—francs) ha retschavì il SIEMI DA MESA STAD, il segund (2 000.—francs) IL FEGL PERDIU, il terz (1 000.—francs) EMBRIONO. Auters sis auturs han survegnì anc premis da 500.—francs. La PRO HELVETIA ha sustegnì nossa CONCURRENZA cun 5 000.—francs, L'UNIUN DA SCRIPTURS cun 1 500.—francs.

La planisaziun e programmaziun da las activitads dal POST DA TEATER durant la SCUNTRADA DAL PIEVEL RUMANTSCH a Savognin/Riom (85)) ha era pretendì ina tscherta lavur.

La lavur dal POST DA TEATER è daventada indispensabla.

7. Meds da massa, infurmaziun

Ensemen cun ils editurs/redactors da las gasettas rumantschas è vegnida elavurada il matg 1984 ina proposta per ina amplificaziun da la pressa cun texts en rumantsch grischun. La LR veseva la pussaivladad da metter a disposiziun texts en la dimensiun d'ina pagina ch'avessan pudì vegnir plazzads en las singulas gasettas tenor selecziun e decisiun dal singul redactor. En in'istanza a la regenza grischuna (12-11-1984) è dentant vegnida integrada la proposta da sustegnair la pressa regiunala existenta (Casa Paterna/La Pünt, Fögl Ladin, Gasetta Romontscha, Pagina da Surmeir) cun finanziar sur las societads regiunalas da la LR mintgamai in redactor en uffizi cumplain (4 x 80 000 francs = 320 000 francs) e da dar ina contribuziun per la prestaziun a norma da las paginas stampadas en rumantsch (100 000 francs). – Sper las contribuziuns a la pressa tenor quint (cf. quint agiuntà) ha la LR era sustegnì la pressa rumantscha cun traducziuns d'inserats en rumantsch grischun. Deplorablament n'ha era quest sustegn betg pudì eliminar tut ils inserats tudestgs or da las gasettas rumantschas! – Cun comunicà da pressa, cun rapports en il radio, cun intervistas ed infurmaziuns a schurnalists da l'entira Svizra è la lavur publica restada intensiva ed ha purtà ina ulteriura sensibilisaziun per il rumantsch. Cun l'avertura dals 30-5-1984 en il museum da l'Ancien-Evêché a Lausanne ha l'exposiziun «Le pays Reto-romanche» cumenzà ses itinerari tras la Svizra romanda.

Las exposiziuns ambulantas èn vegnidas preschentadas:

Versiun tudestga

Winterthur (2-1 fin 14-1-84) Negozi ABM; sut patronadi Nova societad helvetica NSH, pres. dr. Roberto Bernhard; vernissascha e conferenza da pressa cun dr. R. Bernhard, dr. Bernard Cathomas e Kurt Kobel.

Bürglen (14-1 fin 28-1-84) Negozi Migros; patronadi Uniun grischuna Uri, pres. Gion Tumasch Cathomen; conferenza da pressa; curs da rumantsch cun 40 participants.

Frauenfeld (3-2 fin 18-2-84) Scola chantunala, rector dr. Munz; conferenza da pressa e referats da Maria Cadruvi e Tista Murk.

Aarau (11-3 fin 15-4-84) Scola chantunala; patronadi NSH, pres. K. Halder; vernissascha e conferenza da pressa cun Romedi Arquint.

Basel (21-4 fin 5-5-84) Negozi Migros Gundelitor; organisaziun e patronadi da Giorgio Gustin, pres. Uniun rumantscha Basel.

Fribourg (14-6 fin 14-7-84) Universitad da Fribourg; patronadi NSH, pres. Roseline Crausaz; vernissascha cun ils trubadurs Alexi Nay e Marcus Hobi e conferenza da pressa cun Roseline Crausaz ed Andrea Semadeni.

Neuchâtel (15-7 fin 17-7-84) Hôtel de Ville; patronadi Uffizi da cultura, André Bühler.

Samedan (25-8 fin 16-9-84) Scola evangelica, rector dr. Heinrich Schmid; vernissascha e conferenza da pressa cun dr. Hch. Schmid e dr. Bernard Cathomas; visitas da classas da la scola evangelica e scolas secundaras d'Engiadin'ota.

Schiers (16-9 fin 15-10-84) Scola evangelica, Stephan Fischer; visitas da classas da la scola evangelica e scola secundaria da Schiers.

Haag (15-10 fin 4-11-84) Negozi Waro; organisaziun directur Waro Daniel Grass; patronadi Uniun grischuna da Buchs e conturns, pres. Not Janett-Peer.

Versiun franzosa

Lausanne (28-5 fin 14-6-84) Musée de l'Ancien-Evêché; patronadi citad da Lausanne; vernissascha e conferenza da pressa cun Chasper Pult.

Fribourg (14-6 fin 14-7-84) Universitad da Fribourg; patronadi NSH, pres. Roseline Crausaz; vernissascha cun ils trubadurs Alexi Nay e Marcus Hobi e conferenza da pressa cun Roseline Crausaz ed Andrea Semadeni.

Neuchâtel (15-7 fin 15-8-84) Hôtel de Ville; patronadi Uffizi da cultura, André Bühler.

8. Ediziuns LR 1984

Vocabularis

- div. auturs «Pled rumantsch III» BIOLOGIA
Cavigelli, P./
Peer, O. Polyglott (restampa)

Grammaticas e manuals linguistics

- Arquint, J. C. Curs auditiv «Vierv ladin»
(cudesch da text e 6 cassetas)
Dazzi, A. A. Grammatica elementara dal rumantsch grischun
(separatum dal «Pledari rg-tud./tud.-rg»)

Meds d'instrucziun

- Bonorand, S. Nus imprendains rumauntsch (meds per las scolinas
puteras)
Kohler, E./
Guidon, S. Rumauntsch in scoula, I.+II. s-chelin (puter)
Kohler, E./
Schaniel, E. Rumantsch an scola, I.+II. scalem (surm.)
Cadalbert, R./
Bonorand, S. Rumauntsch in scoula, IV. s-chelin (puter)
Seeli, G./
Ganzoni, A. Rumaunsch in scoula, V. s-chelin (puter)
Seeli, G./
Ganzoni, A. Rumauntsch in scoula, VI. s-chelin (puter)
Vonmoos, P. Chanzunettas e gös per nossas scoulinas (restampa)

Cudeschs d'uffants e giuvenils

- Bolliger, M. Ina sbrenzla speronza, surs. E. Simeon-Lombriser, (dretgs da Verlag Huber, Frauenfeld)
- Cagienard, F./ Vincenz, V. Grischetta III – si culm, rg G.P. Gregori, (coediziun Desertina, Mustér)
- Cariget, A. Zocla, Zila, Zepla (restampa, dretgs da Orell Füssli Verlag, Zürich)
- div. auturs Enicapeni, surs. M. Lombriser (10 numers, 580 abunents, dretgs A. Eiselé, Prilly)
- Gosciny R./ Uderzo, A. Asterix ed ils Helvets, rg F. Giger (dretgs e films offset Dargaud, Neuilly-sur-Seine)
- Gosciny, F./ Uderzo, A. Asterix – Il foss grond, surs. F. Lutz (dretgs e films offset Albert René, Paris)
- Halter, T./ Isenring, T. Praulas
- Pavoni, V. Nicolo ha ün grond giavüsch, ladin L. Parli
Nicolo ò en grond giaveisch, surm. R. Uffer
Nocolo ha in grond giavisch, surs. R. Cathomas (coediziun Pro Juventute)
- Ritz, M./ Vital, A. L'istorgia da Janaiverin, (restampa Chasa Paterna nr. 66)

OSL

- Daudet, A./ Carigiet, G. La cauretta da mistral Gieri, nr. 801, surs., restampa
- Doyle, A. C./ Cathomas, R. Sherlock Holmes – Ils tachels blaus, nr. 1686, surs.
- Kästner, E./ Tscharner, B. Ghignol, II. part, nr. 1687, suts.
- Valentin, K./ Raynaud, F. Scenettas, nr. 1688, ladin da J. Guidon
- Lehnhard, E./ Jegher, M. Igl asenign Bim, nr. 1689, surm.
- Hendry, V. Sep Mudest Nay, nr. 1690, surs.
- Plouda, R. La bos-cha tuorna a flurir, nr. 1691, ladin
- Thöni, G. P./ Haas, P. Tegn e Tina, nr. 1692, surm.

Diversas

- Catrina, W./ «Le Pays Rheto-romanche», brochura da l'exposiziun
Pichard, A. ambulanta franzosa, en incumbensa dal chantun Vad
Cathomas, B./ Program provisorii da la 'Scuntrada dal pievel ru-
Uffer, R. mantsch', 5-11 d'avust 1985 a Savognin
div. auturs Rapport annual 1983
Kaiser, T. Catalog da publicaziuns rumantschas

Cassetas

- div. pledaders 6 cassetas curs auditiv «Vierv ladin»
div. pledaders 7 cassetas curs audiovisual puter, (reproducziun)

Ediziun da musicalias

Concurrenza da cumposiziuns 83/84

La concurrenza da cumposiziuns rumantschas per chors 1983/84 ha già grond success. Total èn vegnidas inoltradas 99 chanzuns. Da quella èn 45 per chor mixt da 21 cumponists, 43 per chor viril da 18 cumponists e 11 chanzuns per chor d'uffants e dunnas da 7 cumponists. La cumischiun da chant da la LR che sa cumpona dals signurs Ernst Bro-meis, Ardez; Giusep Huonder, Mustér; Ludwig Morell, Samedan; Rudi Netzer, Savognin e Markus Zarn, Landquart, ha repassà las chanzuns e fatg ina selecziun da 10 cumposiziuns per chor mixt, 10 per chor viril e 5 per chor d'uffants. Quellas chanzuns èn vegnidas edidas e tramesas a tut ils dirigents dals chors rumantschs. Sin giavisch vegnan però er messas a disposiziun las chanzuns che n'èn betg vegnidas selecziunadas.

En collavuraziun cun il Radio rumantsch avain nus surdà las 25 chanzuns selecziunadas als suandants chors:

10 chanzuns per chor viril: Chor dals Larischs, M. Zarn

10 chanzuns per chor mixt: Rudé da chant, J. Janett

5 chanzuns per chor d'uffants: Chor d'affons Trun, Chr. Nay

Quests chors da num e da pum han emprendì las novas chanzuns, ch'èn alura vegnidas registradas dal radio en il decurs da la primavai-ra/stad 84.

Il «Festival da la chanzun rumantscha» e vegnì emess al radio rumantsch. Giusep G. Decurtins ha organisà e preschentà las emissiuns dals 19 e 26 da settember da las 20.15–22.00. La tracziun da la successiun da las chanzuns ha surveglià notar Schimun Vonmoos. Quatter giurias da chantadurs, ina en Engadina, ina en Surmeir, in’altra en Surselva e la quarta a Cuir han dà lur puncts per la chanzun (na per l’interpretaziun dal chor). Quests èn ils resultats:

Rangaziun tenor giuria en connex cun l’emmissiun da radio

Chor viril

titel	cumponist/poet	idiom
1. Meditaziun	Alvin P. Muoth/S. A. Muoth	rg.
2. Ina sera el far brin	Conrad Bertogg/G. Fontana	surs.
3. Alla glisch	Gion A. Derungs/D. Cadruvi	surs.
4. Il badugn	Giusep Huonder/V. Durschei	surs.
5. Cant digl univers	Conrad Bertogg/P. Cadotsch	surs.
6. Supplicas	Gion D. Simeon/J. Bella	surm.
7. Taimp da matg	Gion A. Derungs/P. Cadotsch	surm.
8. Ti das a nus las uras	Eduard Lombriser/G. Deplazes	surs.
9. Il paur	Oreste Zanetti/Ch. A. Grass	lad.
10. Ils trais larschs	Oreste Zanetti/Ch. A. Grass	lad.

Chor mixt

1. La nona	Curò Mani/J. Guidon	lad.
1. D’ingionder	Jachen Janett/L. Famos	lad.
3. November	Gion A. Derungs/I. Klainguti	lad.
4. Ave Maria	Conrad Bertogg/A. Bertogg	surs.
5. Tumasch da la pasch	Jachen Janett/N. U. Spigna	lad.
6. Lirili	Curo Mani/J. Vonmoos	lad.
7. Canzun da sault	Conrad Bertogg/A. Bertogg	surs.
8. Clam da l’ura	Oreste Zanetti/A. Caflisch	lad.
9. Buna sera biala	G. A. Derungs, arr., chanz. pop.	surs.

Chor d'uffants

1. Glüminas süel pra	Jachen Janett/A. Clalüna	lad.
2. Ei plova	Armin Caduff/verset pop.	surs.
3. Sin viadi	Eduard Lombriser/F. Camathias	surs.
4. Mes skis	Armin Caduff/V. Durschei	surs.
5. La neiv vign	Urs Simeon/text Fibla	surm.

Per il emprims rangs ha la LR dà in bel pocal da zinn per ils cumponists ed als poets in bon da 100.— fr. per cumprar cudeschs. Per ils segunds rangs in bon da 100.— fr. e per ils terzs rangs in bon da 50.— fr. a cumponists e poets. Ils chantadurs dals trais cors han survegnì ina clavina rumantscha.

En la «Svizra rumantscha» ha la televisiun terminà la concorrenza 83/84 preschentond ils victurs e lur cumposiziuns.

Concurrenza da cumposiziuns 1984/85

La concorrenza 84/85 è deditgada al giubileum «2000 onns Retoromania». En primavaira 1984 è vegnida convotgada la concorrenza da lirica per rimnar texts e poesias che sa refereschan a quest tema. Il resun è stà bun, uschia ch'ins ha pudì trametter in bel dumber da poesias als cumponists rumantschs. Ils cumponists han gè temp d'inoltrar lur ovras enfin ils 15 da december. Cun 33 chanzuns è la racolta stada remartgablamain pli pitschna che quella da l'onn avant. La cumissiun da chant da la LR ha surpiglià quella collecziun per dar il giudicat e selecziunar las megras lavurs. La cuntauaziun da la concorrenza croda en il rapport 1985.

Sin istanza da la LR ha il Comité naziunal per l'onn europeic da la musica 1985 decidì ina contribuziun da 40 000.— fr. per diversas activitads musicalas en la Rumantschia (Festival da musica a Mustér; occurrenzas en connex cun la 'Scuntrada dal pievel rumantsch', l'avust 1985 a Savognin).

Ulteriurs projects

Sper questas ediziuns realisadas èn plirs projects en preparaziun, per part progredida: L'emprima redacziun dal «Vocabulari administrativ-giuridic» è pli u main terminada. Ella vegn repassada da

filologs e d'in um dal fatg (giurist) e duess cumenzar a cumparair il 1985. – Per la «Correspondenza privata e da fatschenta» existan in concept e numerusas traducziuns, l'ediziun cumpara en in ordinatur avert en il decurs da l'onn 1985. – Per la redacziun da la «Bibliografia retoromantscha» lavura Norbert Berther en uffizi cumplain en incumbensa da la LR a partir dal 1. d'october 1984; la redacziun duess esser terminada e la bibliografia pronta per l'ediziun ca. il settember 1985. – L'ediziun da las «Praulas surmiranas» n'è betg stada pussaivla, damai che ils ertavels da dr. Leza Uffer na pon betg acceptar las cundiziuns d'ediziun da la LR (e varianta idiom!). – Per l'ediziun d'ovras ecclesiasticas ha la LR dà in sustegn sur las regions regionalas Romania e Renania.

Sustegn per ediziuns

Cadotsch Peder	Gleich avonda
Chardun	A l'ur dal di (C. D. Bezzola)
Desertina	La porta dalla libertad? (D. Capeder)
Desertina	Grischetta si culm (coediziun)(Cagienard/ Vincenz)
Fundaziun Retoromana	Hades, opiniuns
Peer Andri	Insainas
Romania	Tschespet 49 (restampa)
Terra Grischuna	Il giavin dalla siringia (H. Spescha)
Uniun dals Grischs	Max e Murezzan (W. Busch)
Uniun dals Grischs	Cowboy Jim
Uniun Verlags AG	Dialog (Revista)

9. Contacts

Ils contacts cun ils uffizis federals e chantunals, cun l'industria privata, cun organisaziuns ed instituziuns svizras portan buns fritgs cun l'ediziun da numerusas scrittiras en rumantsch (broschuras, formulars, fegls d'infurmaziun, placats etc.). – Deplorablain n'èn nagins progress da registrar en la dumonda d'ina lescha per la promoziun dals

linguatgs en il Grischun. – Cun collavurar en il comité d'acziun e cun in appel a las uniuns affiliadas da s'engaschar ha la LR era sustegnì la campagna da votaziun per l'Institut retic da perscrutaziun (matg 1984). – Ensemen cun la Pro Grigioni Italiano, la Walservereinigung ed ulteriurs exponents da cultura grischuna è vegnida elavurada ina proposta per in bulletin da cultura triling. La Lia rumantscha vul discutir quest project en il rom pli vast da la pressa rumantscha. – Novs contacts ed infurmaziuns pli intensivass èn vegnidas introducidas cun uniuns rumantschas en la Bassa, uschia Berna, Turitg, Lachen/Sviz; e. a. – La informaziun da la Nova Societad Helvetica da Schaffusa en collavuraziun cun la LR ha già grond success. – En la suprastanza da la Quarta Lingua daventa Cristian Joos successur da Romedi Arquint; en la suprastanza da la Societad svizra per minoritads represchenta dunna Heidi Derungs-Brücker la LR. – Al seminari da Pasca da la UFCE ha la LR delegà ina gruppa da giuvens/giuvnas cun Ruedi Bruderer. – A las occurrenz dal Forum Helveticum, da la Nova Societad Helvetica ed il Stapferhaus è la LR stada represchentada ed engaschada. – La LR è daventada commembra da la SAB (Gruppa da lavur svizra per la populaziun da muntogna. – En connex cun la planisaziun cun l'onn dals Ladins han il parsura Romedi Arquint e Jacques Guidon sa participà a discussiuns en las Dolomitas ed il secretari ha fatg in referat a Bulsan. – Toni Kaiser ha represchentà la LR tar la reuniun dals Fogulars Furlans a l'ester a Nossadunnaun ed al congress da minoritads a Rovinj/Rovigno JU. – A chaschun da la radunanza generala dal cussegl da fundaziun da la Pro Helvetia ha la LR organisà ensemen cun la Pro Helvetia ina sairada da discussiun e contact a Trin cun exponents da Trin e conturn. – Referats davart il rumantsch en il pli vast senn ha il secretari fatg a Samedan (scolaziun da creschids), Wetzikon (scola media), Domat (rumantsch grischun), Vella (Romania, rg), Domat (scola rumantscha), Scuol (camiunetta culturala), Laax (emna da studis), Mustér (rg), Flem (Kiwanis), universitad Fribourg (scolas autas e rumantsch), Glion (giuventetgna), Laax (presentaziun cudisch da praulas) e. a.. – La LR collavura er en ils comités d'organisaziun per 'Il Grischun a l'Olma 1985' e per il 'Tir federal 1985 a Cuir'. Il secretari è commember da la gruppa d'experts per il project naziunal da retschertga 21: Pluralissem cultural ed identitad regionala.

10. Administraziun ed organisaziun

General

Ina gronda part da la lavur en il secretariat cumpiglia l'execuziun da la correspundenza, da rapports, protocols, invitaziuns e communicaziuns da pressa. Bain savens surpasa il dumber da brevs e stampats che sortan durant in'emna da la LR la cifra da 400.

Adina dapli glied fa adiever dal servetsch da telefon, saja quai per empustaziuns, dumondas generalas sur dal rumantsch, translaziuns e. a. I dat dis ch'ins po quintar cun ca. 100 cloms da telefon.

La butia da cudeschs da la LR vegn frequentada durant l'onn surtut da scolasts che tschertgan lectura per lur lecziuns. Adina dapli chattan però era ulteriurs Rumantschs la via tar nossa butietta e surtut il temp avant Nadal avain nus «stagiun auta». Savens vegnan era entiras classas en visita en chasa rumantscha ed ils davos onns adina dapli personas da la Bassa e da l'exteriur che sa fatschantan u s'interessan dal rumantsch.

Administraziuns «Litteratura» da l'USR

Per levgiar l'USR ha la LR surprindì l'administraziun da la «Litteratura». I sa tracta qua surtut da lavurs da contabilitad e da la preparaziun per la spediun da quella periodica che cumpara 2 giadas l'onn e che vegn tramessa a ca. 500 abunents.

Biblioteca/archiv

La biblioteca – sulettamaint per diever intern – vegn amplifitgada cuntinuadamain cun tut las ediziuns rumantschas, publicaziuns sur dal rumantsch, periodicas, gasettas, brochuras e. a. v.

L'archiv stuess vegnir reorganisà. Dentant mancan fin ussa las forzas da lavur u meglier ditg ils meds finansials.

Documentaziun

Ils artitgels sur dal rumantsch, cumparids l'onn 1984 en las pli differentas gasettas, empleneschan 6 ordinaturs. Ina gronda part dals auturs da quests artitgels passan natiralmain a la LR per las infurmaziuns necessarias u dumondan da vegnir documentads adequatamain. Damai era quai acziuns che pretendan bler temp dal personal da la LR.

Post da translaziun

Durant l'onn 1984 ha il post da translaziuns da la Lia rumantscha survegnì 513 incumbensas da translaziuns, da quellas 72 en ils differents idioms e 441 giavischs per translaziuns en rumantsch grischun. En quellas cifras n'èn betg cuntgnidas las dumondas da translaziun per nums da fatschentas e d'uffizis, dumondas che vegnan fatgas e respundidas directamain al telefon – e quai di per di.

Tranter quellas 513 translaziuns chattain nus blers texts curts per fatschendas privatas e per las pli differentas instituziuns, però era lavurs pli grondas, sco p. ex. l'emprim cudesch da Silva che cumpara il 1985 en rumantsch grischun; brochuras per uffizis federali; reglaments per diversas segiranzas; texts per la PTT; la proposta per la nova constituziun federala; il questiuari per ils recruts 1985 e. a. v..

Las tariffas per translaziuns muntan a fr. 1.50 per lingia (en cas spezial po era vegnir martgadà!). Schebain che la gronda part da las translaziuns (surtut en rg) vegnan pajadas dals clients, è il post da translaziun rg dependent da la contribuziun dal chantun da Genevra. Quai surtut or dal motiv ch'ans mancava l'onn 1984 il pledari tudestg-rumantsch grischun / rumantsch grischun-tudestg. Translaturs e correcturs perdan bler temp, damai ch'els ston tschertgar e crear ina gronda part dals plects necessaris, surtut perquai ch'i sa tracta savens d'ina terminologia fin ussa mai duvrada en ils idioms rumantschs. Gronda fadia ans fan er ils texts da propaganda e da slogans – in linguatg tut spezial ed ester per il rumantsch. Per talas translaziuns essan nus savens dependents da formulaziuns da noss scripturs. Grazia fitg ad els!

La gronda derasaziun da texts rumantschs – surtut en rumantsch grischun – na fiss betg pussaivla senza l'agid da blers collavuraturs temporars, era ordaifer da la LR, e surtut dals students da romanistica.

Cun lur engaschament demussan els adina puspè d'esser prontos da cum-batter per il mantegniment da noss linguatg.

Persunal

Il grond augment en il moviment rumantsch ha necessità differentas midadas ed adattaziuns surtut en il sectur dal persunal. Sin pag. 7 da quest rapport annual chattais Vus la repartiziun dals singuls ressorts ed ils numns dals collavuratur. I n'è damai betg necessari da numnar da-novamain ils pertutgads. Menziun speziala merita dentant Lydia Lombris, che ha terminà il mais da zercladur l'empredissadi da biro cun grond success (cun la meglra nota da sia partiziun). Cordiala gratulaziun!

Temporarmain lavuran adina puspè students e scolars en il ravugl da la LR, saja quai en il post da linguatg, post da translaziuns u per autras incumbensas. Durant l'onn 1984 èn quai stads: Dumenic Andry, Jon Peder Arquint, Lucrezia Augustin, Curdin Caveng, Eva Caviezel, Peder Clalüna, Justina Derungs, Beat Durschei, Annetta Ganzoni, Jürg Gauschi, Cristina Itin, Anita Mazzetta, Ursina Saluz, Annatina Secchi, Anton Simonett, Miriam Sossay, Otto Valaulta, Fortunat Walther.

Ad els sco era a l'entir persunal da la LIA RUMANTSCHA in cordial engraziament per l'engaschament.

Diversas

Gronda stenta chaschunan las discussiuns per cuntanscher dal chantun Grischun ils meds federals disponibels ed indispensabels per la realisaziun integrala dals postulats en l'istanza LR 1980. Discussiuns cun parlamentar, cun represchentants dal cussegl grond e cun delegaziuns da la regenza han gì lieu. La finala ha la suprastanza en discussiun cun il cussegl LR inoltrà ils 12-11-84 ina istanza al chantun Grischun cun las dumondas da pussibilitar ina promoziun da pressa e d'installar il center da documentaziun tenor ina proposta da la Societad retorumscha. Las dumondas d'in post da traducziun ed ina gulivaziun da la charischia èn be vegnidas allegadas, dentant na suttamessas sco postulats. La regenza grischuna interpretescha la lescha federala dals

24-6-1983 concernent la promoziun dal rumantsch ed il talian en il Grischun da maniera, ch'il chantun Grischun na possa betg dar a la LR dapli che 400 000.—agens meds ed anc 100 000.—ord la summa restada da la Confederaziun, senza far, a partir da la summa da 500 000.—fr., ina votaziun dal pievel. La Lia rumantscha è – a basa d'ina expertisa fatga da dr. Pierluigi Schaad per incumbensa da la LR – da l'opiniun che la Regenza grischuna stoppia differenziar tranter agens meds (400 000.—fr.) e la summa restada al chantun Grischun da la contribuziun federala (1 050 000.—fr.). Tenor lescha federala sto il chantun Grischun dar a la LR minimal 1,5 milliuns da la contribuziun federala. Dr. Pierluigi Schaad argumentescha en sia expertisa, che la noziun «minimal» muntia, che il chantun possa era dar dapli a la LR che la summa minimala da 1,5 milliuns francs, senza votaziun dal pievel. La LR resenta l'adiever dals meds federalis previs da la Regenza sco ina discriminaziun da la grupp da linguatg rumantsch en il chantun Grischun, per la quala las leschas chantunalas vertentas ston valair cun la medema rigur sco per las ulteriuras gruppas da linguatg chantunalas. Cun pajar l'instruiziun da rumantsch en las scolas chantunalas (seminari, scola da dunnas, gimnasis), il servetsch chantunal da translaziun, ils custs da publicaziuns uffizialas chantunalas e l'ediziun dals cudeschs da dretg en rumantsch e talian instituzionalisescha il Chantun in tractament inegal da las gruppas da linguatg en il chantun Grischun. La suprastanza da la LR è da l'avis che la Regenza avess a basa da la lescha federala pussaivladads da dar in sustegn supplementar a favur dal rumantsch e talian, senza suttametter in tal sustegn al referendum obligatori.

A chaschun da la radunanza da delegads dal december ha la LR preschentà in program provisorius cumplexiv per la «Scuntrada dal pievel rumantsch» a Savognin. – Cun ina istanza speziala a la Regenza en connex cun la revisiun totala da l'ordinaziun chantunala davart il stadi civil è l'integraziun dal rumantsch en art. 9 da questa ordinaziun vegnida postulada cun success.

11. Rapport dals collavuratur regionalas

(en uffizi a partir dals 1.-9-1984)

1. *Intschess da la Romania (Carli Scherrer)*

Visitau suandontas Suprastonzas communalas: Tujetsch, Medel, Mustér, Sumvitg, Trun, Breil, Rueun, Vella, Lumbrein, Vignogn, Vrin, Cumbel, Morissen, Degen, Glion, Laax, Schluein, Sagogn.

Referiu en caussa

Assimilaziun dils immigrants – muntada dil teater e dils usits ch'ei i en emblidanza – romontschar la fatscha dils vitgs – romontschar en general.

Fatscha dil vitg

Mia lavur ha entschiet a Sumvitg. Dumandau las lubientschas da trer en offertas per romontschar las inscripziuns tudestgas. Procurau per offertas. Discussiunau ils detagls culs privats. La planisaziun dalla finanziaziun ei ussa (miez fevrer) fetg actuala. Ei tucca haver pazienza e puder spitgar entochen che mintgin surpren sia part. La vischnaunca da Sumvitg supren sia part ed ei vidlunder da romontschar ils nums «Somvix, St. Benedikt, Surrhein».

Breil: Aunc ein buca tuttas offertas ensemen. L'acziun ei meins avanzada che a Sumvitg. Breil, q. v. d. la vischnaunca, surpren medemamein sia part.

Tujetsch: Cun mistral Teofil Schmid ensemen hai jeu visitau gleiti tuts vischins che fan reclamas tudestgas. Las lubientschas per offertas ein avon maun e las offertas era per part. L'acziun ei meins avanzada che a Sumvitg.

Acciun regiunala

Tablas per «Habitaziun da vacanzas» e «combras» ein repartidas en plirs vitgs e vegnan vendidas. aschia a Se-drun, Mustér, Breil, Glion e Laax.

En preparaziun ein tablas per «Post samaritan», «Tener liber la sortida» e «parcadi privat». Quellas vegnan repartidas els medems loghens per la vendita.

Scolaziun da carschi

La scolaziun dils miradurs ei sin rucca e vegn scrett'ora. Organisau cuors d'assimilaziun ualti dapertut ed a Trun in cuors d'entagliar che ha giu grond success.

2. Intschess da l'UdG (Jacques Guidon)

La lavur dal collavuratur regional es zuond variada e creativa, per cunter eir ün zich agitanta. Ils problems culs quals el vain confruntà sun fich variats e sun insè tuots prioritats. El stuves dimena s'occupar d'els al listess mumaint. In quist cas exista il privel da transcurar üna o tschella pendenza. Ün oter ris-ch es quel ch'el craja da star suot squitsch da prestaziun.

I's tratta il prüm da metter ad ir ün büro organisà – scha mez e pussibel – efficaciamaing.

Meis prüm intent es stat quel da propuoner a la suprastanza da l'UdG ün sistem da decasteris, per ch'eu possa trattar il prüm ün problem be cun ün singul suprastant e lura pür suottametter il problem, tantinavant elavurà, a l'intera suprastanza. Uschè as poja economisar temp. Eu pigl part a tuot las radunanzas da suprastanza (üna jada al mais) e parderdsch per part las fatschendas, suottamet propostas per accziuns, ediziuns, trattativas e. u. i. Schi vegnan sancziunadas, schi prova da tillas realisar.

Cur ch'eu sun entrà in uffizi n'haja preschantà publicamaing mia lavur aint illa pressa ed in referats.

In üna tschantada extraordinaria culs cuvis n'haja provà da sclerir l'importanza da quist elemaint da l'infrastructura da l'UdG.

- Davo am n'haja occupà da las seguaintas fatschendas:
- vendita da cudeschs (l'acziun «libraria ambulanta» ha gnü ün bun esit)
 - «Scuntrada e Fuormaziun» (tschantada culs organisatuors da la scoulaziun da creschüts da las subregiuns EB, EO, VM e Bravuogn)
 - inscunter cun la gruppa per rumantschar la fatscha dals cumüns
 - tschantada culs manaders da las bibliotecas popularas; tut incunter giavüschs per ediziuns da cudeschs
 - partecipaziun a la dieta da lavur da la «Gruppa rum. da Bravuogn»
 - trattativas per ün ev. center cultural «Rablüzza» a Scuol
 - trattativas e cumanzà l'installaziun dal center da documentaziun, d'inscunter e da scoulaziun a Zernez
 - prüms contacts cun autoritats cumünalas
 - trattativas cul Fögl Ladin regard publicaziuns da l'UdG
 - invià las prümas ediziuns previssas pel 85.

3. Intschess dalla Renania (B. Tscharner)

Project per neologissems agricols

Il settember, suenter il cuors d'introducziun dall'emprem'jamna, hai jeu continuau ina lavur che steva gia in temps sin rucca: l'elaboraziun da neologissems per tablas davart la technica agricola.

Quei project vegn elavuraus vinavon dil Post da lungatg da la LR e duei esser terminaus el decuors da 1985.

Biblioteca a Donat

Mia lavur d'animaziun culturala hai jeu entschiet cugl instradament dil project per ina biblioteca populara e scolara a Donat en Sutselva. La lavur vi da quei project ei progredida tondanavon ch'ils plans e las calculaziuns ein elaborai, da maniera che la societad purtadra, l'Uniùn da scola Muntogna da Schons, vegn proximamein a prender las decisiuns necessarias.

Statistica

Ina premissa per la lavur dil CR ei l'enconuschientscha exacta dalla situaziun statistica e la structura demografica da siu intschess. Per quei intent ei vegnius elaboraus in questiuari che vegn repartius allas vischnauncas e fuorma aschia ina basa da contact denter il CR e las autoritads communalas.

Fiastas regiunalas da commemoraziun: 2000 onns Retoromania

Gia el decuors digl atun hai jeu saviu gudignar las uniuns culturalas dalla Sutselva, oravontut quellas da Schons, per l'organisaziun d'ina fiasta populara romontscha. Quella vegn ad haver liug ils 9-6-85 a Donat en Val Schons. Ei exista gia in program provisorio da quella festivitad. El decuors dil fevrer vegn constituiu in comité d'organisaziun, consistent da delegai da tuttas uniuns participontas e la Renania.

In'otra festivitad sin territori dalla Renania vegn actualmeins mess a strada a Flem. Quella vegn ad haver ina dubla commemoraziun: ins se regorda dil billenari dil romontsch ed inaugurescha in monument dedicau al pli grond poet e scribent renani, Gian Fontana.

L'intenziun d'omisduas festivitads ei da schaffir in ambient romontsch, possibilitar alla populaziun romontscha ch'ei minoritara en quellas regions da sepronunziar, da documentar la preschientscha savens ignorada dil romontsch e finalmeins da schaffir structuras romontschas entras la fundaziun d'uniuns che s'occupeschan dil romontsch e cultiveschan el.

Scolettas / Scolas

A Sched e Veulden setract'ei d'introducir ina scoletta romontscha sut circumstanzas disfavoreivlas. Ad Andeer vuless ins empruar da mantener la scoletta romontscha sut circumstanzas buca pli favoreivlas.

Scolaziun da carschi

Entras las pusseivladads d'organisar dil post regional dalla LR/Renania eisi reussiu d'augmentar ils cuors d'assimilaziun egl intschess dalla Renania.

Enta Schons dat ei per l'emprema ga in cuors da perfecziunament per romontschs.

Auters cuors da carschi ch'ei era vegni purschi, han buc anflau accoglientscha.

4. Intschess da l'URS (Reto Capeder)

- Translaziun: Sarvetsch da pumpiers an Rumantsch grischun.
- Organisaziun e realisaziun digls curs d'assimilaziun, an differentas vischnancas surmiranas, per principiants ed avanzos.
- Scretg novas lecziuns per igl curs d'assimilaziun (curs 3).
- Frequento en curs per barats interregiunals a Locarno.
- Tarmess glistas da teater a tots presidents dallas uniungs.
- Vendita da codeschs an tottas vischnancas surmiranas.
- Vendita da cartas da Nadal, Bumang e gratulaziuns an las buteias localas.
- Contacto tots affars a Savognin per la rumantschaziun dallas inscripziuns.
- Contacto differentas suprastanzas/canzlists/presidents circuitals/presidents d'uniungs/uniung turistica.
- Scretg adressas a firmas dalla Bassa per en sustign finanziel dallas inscripziuns rumantschas.
- Paragea temas per la scolaziun da carschias.
- Dumando varsaquantas persungas per surpiglier curs dalla scolaziun da carschias.
- Procuo differentas translaziuns per l'uniung turistica, schurmetg civil, cassa da malsangs, program da concert.
- Sesia a tottas radunanzas dall'URS.
- Fatg part allas sedutas dalla cumischung da redacziun per la Pagina da Surmeir.
- Scretg tots protocols per l'organisaziun comite 2000 onns Retoromania.
- Contacto igl decan digl Tgapetel da Surmeir, ser Duri Loza ed oters plevants.
- Retschertgas digls teaters giuias ainten la regiung.

Noss defuncts

En il decurs da l'onn da rapport ans han pliras prominentas persunalitads dal moviment rumantsch bandunà per adina. Nus ans regurdain en pia memorgia da quellas dunnas e quels umens ch'èn s'engaschads cun persvasiun ed anim, ch'han enritgnì noss stgazi cultural cun lur ovras e ch'han dà impuls decisivs per la lavur rumantscha.

Ch'els repaussian en pasch.

Chatrina Filli	(1915–1984)
Corina e Babigna Frizzoni	(1891 e 1895–1984)
Antonia Messmer	(1935–1984)
Pierin Ratti	(1904–1984)
Victor Sialm	(1901–1984)
Pieder Antoni Willi	(1906–1984)